

Het Praktijk College Centrum

Anti- Pestprotocol

Inhoud

1. Verantwoording Pestprotocol.....	3
Belang van dit anti- pestprotocol.....	3
Uitgangspunten van de school t.a.v. pesten.....	3
Doelstellingen	3
Wat verstaan we onder pesten?.....	3
Hoe wordt er gepest?	4
Wat is digitaal pesten (cyberpesten)?	5
Hoe wordt er digitaal gepest?.....	5
Effecten van digitaal pesten.....	5
Oorzaken van pestgedrag.....	5
Rollen bij pesten.....	6
Mogelijke signalen van een peestsituatie.....	8
2. Preventie.....	8
Het pedagogisch klimaat.....	8
Preventie programma's.....	9
3. Signaleren.....	10
Signaleren door observeren.....	10
Signaleren via screenen.....	10
Melden van pestgedrag	11
4. Implementeren en handhaven	11
Regels.....	11
Informereren van ouders en leerlingen	11
Handhaving	12
Zorg voor de pester en de gepeste.....	12
Middelen voor individuele leerling of op klassenniveau:.....	12

1. Verantwoording Pestprotocol

Belang van dit anti- pestprotocol

Leerlingen moeten zich thuis kunnen voelen op een school. Wij streven dan ook naar een prettige en open sfeer waarin de leerlingen elkaar maar ook de docenten, het onderwijsondersteunend personeel en de directie respecteren. Leerlingen moeten zich veilig voelen op de school. Om dit te bereiken, moeten leerlingen met elkaar om leren gaan. Het kan voorkomen dat een leerling gepest wordt. De docenten moeten zich dan realiseren dat er een ernstig probleem is. Als pesten gedoogd wordt, wordt de veiligheid en de cultuur van een school ernstig aangetast. Dit wordt dan ook niet geaccepteerd. Met behulp van dit pestprotocol wordt pestgedrag aangepakt maar ook voorkomen. In dit pestprotocol is vastgelegd hoe dit wordt gerealiseerd. Als in dit protocol wordt gesproken over pesten of pestgedrag, dan wordt daarmee ook bedoeld; digitaal pesten, seksuele intimidatie en discriminatie.

Uitgangspunten van de school t.a.v. pesten

Pesten wordt op de school als een ernstig probleem gezien. De school zal zich zoveel mogelijk inspannen om pesten te voorkomen en actie ondernemen als er toch gepest wordt, zodat het pesten stopt. Pesten is onacceptabel. Ook ouders en de leerlingen moeten pesten als een probleem zien en in samenwerking met de school pesten voorkomen en tegengaan. De school maakt dit bespreekbaar. Leerlingen moeten weten dat zij hulp kunnen krijgen van de volwassenen binnen de school als zij gepest worden.

Doelstellingen

Leerlingen moeten zich thuis kunnen voelen op school.

Dit protocol is gemaakt om op een effectieve gezamenlijke manier met pesten om te gaan. Het Praktijk College Centrum wil de leerlingen een prettige en positieve leeromgeving bieden. De docenten willen deze ontwikkeling bevorderen door het scheppen van een veilig klimaat in en om de school en een prettige werksfeer in de theorielessen, praktijklessen en op stage.

Dit betekent dat wij als school pesten als ongewenst gedrag beschouwen en bereid zijn alles in het werk te stellen om pestgedrag aan te pakken. Dit protocol is een vastgelegde wijze waarop we het pestgedrag van leerlingen benaderen. Wij willen dat alle betrokkenen; leerlingen, personeel, externe begeleiding en ouders, dit protocol naleven.

Wat verstaan we onder pesten?

We spreken van pestgedrag als een leerling zich ongelukkig voelt omdat hij of zij stelselmatig geconfronteerd wordt met vervelend of agressief gedrag of buitengesloten wordt van de sociale groep. De inzet van het pestgedrag is altijd macht door intimidatie.

Pesten is langere tijd met woorden of met je lijf, geweld gebruiken tegen een persoon. Iemand wordt getreiterd, of is het mikpunt van pesterijen, als hij of zij

herhaaldelijk en langdurig blootstaat aan negatieve handelingen verricht door één of meerdere personen.

Bij pesten is de ene leerling sterker en de andere leerling zwakker. Het is steeds dezelfde leerling die wint en dezelfde leerling die verliest. Vaak gebeurt pesten niet één keer, maar is de gepeste leerling steeds weer de klos. De sterkere leerling, de pester, heeft een grotere mond en anderen kijken tegen hem of haar op. De pestkop heeft geen positieve bedoelingen; wil pijn doen, vernielen of kwetsen. Vaak is sprake van een groep van pesters tegen een enkele leerling. De gepeste leerling kan zich eenzaam of verdrietig voelen, of onzeker en bang zijn.

Pesten is een vorm van geweld en daarmee grensoverschrijdend en zeer bedreigend.

Een schoolklimaat waarin gepest wordt, tast iedereen aan. In een klas waar gepest wordt, kunnen alle leerlingen gepeste leerling worden. Pestgedrag moet dan ook door iedereen serieus worden genomen.

Het lastige is dat veel pestgedrag zich in het verborgene afspeelt, zodat het moeilijk is om er greep op te krijgen.

Wij zien bij pesten de volgende rollen terug:

- Daders
- Meelopers
- Publiek
- Slachtoffers
- Verdedigers

Pesten gebeurt vanuit overheersing/ongelijkwaardigheid, is systematisch en dwingt leerlingen in een bepaalde rol. Het belemmert zowel de pester als de gepeste leerling in zijn gezonde ontwikkeling. Plagen gebeurt op basis van gelijkwaardigheid en is incidenteel. Het heeft een pedagogische waarde.

Plagen mag wel, pesten niet. Maar wanneer is het nog plagen en wanneer wordt het pesten? Bij plagen is er sprake van incidenten en van een gelijke machtsverhouding. Er is geen winnaar of verliezer. De gepeste leerling mag zichzelf verdedigen en loopt geen (blijvende) lichamelijke en/of geestelijke schade op. Bij pesten daarentegen is sprake van een zekere systematiek en van een ongelijke machtsverhouding; is de pester de 'winnaar' en de gepeste leerling de 'verliezer'. De gepeste leerling mag/kan niet (meer) voor zichzelf opkomen.

Hoe wordt er gepest?

Pesten kan op veel manieren, bijvoorbeeld:

- Met woorden: vernederen, belachelijk maken, uitschelden, bedreigen, met bijnamen aanspreken enz.
- Schriftelijk/per telefoon: gemene briefjes.
- Lichamelijk: trekken aan kleding, duwen en sjoeren, schoppen en slaan, krabben, aan haren trekken of zelfs wapens gebruiken.
- Achtervolgen: opjagen en achterna lopen, in de val laten lopen, klem zetten of rijden.

- Uitsluiting: doodzwijgen en negeren, uitsluiten van feestjes, uitsluiten bij groepsopdrachten.
- Stelen en vernielen: afpakken van kledingstukken, schooltas, schoolspullen; kliederen op boeken; banden lek prikken, fiets beschadigen.
- Afpersing: dwingen om geld of spullen af te geven; het afdwingen om iets voor de pestende leerling te doen.

Wat is digitaal pesten (cyberpesten)?

Kinderen maken erg veel gebruik van internet en hebben meestal een mobiele telefoon. Een groot deel van hun leven speelt zich online af. Dit betekent dat naast 'gewoon' pesten ook digitaal pesten of cyberpesten kan voorkomen. Dit is het pesten of misbruiken via internet en mobiele telefoon. Cyberpesten kan nog veel harder zijn dan pesten in het gewone, dagelijkse leven. Dit komt doordat de pestende leerling gemakkelijk anoniem kunnen blijven en de reikwijdte van het internet veel groter is. Tegelijkertijd komen kinderen op steeds jongere leeftijd er mee in aanraking. Ouders en docenten kunnen moeilijker ingrijpen omdat digitaal pesten lastig traceerbaar is.

Hoe wordt er digitaal gepest?

Ook digitaal pesten kan op veel manieren:

- Pest-mail (schelden, beschuldigen, roddelen, beledigen), gemene mailtjes waarin leerlingen worden getreiterd of geïntimideerd.
- Ongewenste sms'jes sturen.
- Stalking: het stelselmatig lastig vallen van iemand door het blijven sturen van hate-mail of het dreigen met geweld in chatrooms.
- Het tegenkomen van ongewenst materiaal zoals: porno en kinderporno, gewelddadig materiaal etc.
- Ongewenst contact met vreemden.
- Webcam-seks: beelden die ontvangen worden, kunnen worden opgeslagen en, eventueel later, worden misbruikt.
- Hacken: gegevens stelen of instellingen aanpassen. Ook kan uit naam van een ander pest-mail worden verstuurd.

Effecten van digitaal pesten

De effecten van digitaal pesten kunnen erger zijn dan bij traditioneel pesten. Opnames die via de webcam worden gemaakt, worden vastgelegd door een ander. Deze opnames verdwijnen nooit meer. Over de hele wereld kan een foto op een site staan. Foto's die eenmaal op internet staan zijn soms niet meer te verwijderen.

Oorzaken van pestgedrag

Pestgedrag kan een aantal dieper liggende oorzaken hebben, bijvoorbeeld:

- Een problematische thuissituatie.
- Een vaak gevoelde anonimiteit (ik besta niet); als een pester zich verloren voelt binnen een grote groep, kan hij zich belangrijker maken door een ander omlaag te drukken. □ Het moeten spelen van een niet-passende rol.
- Een voortdurende strijd om de macht in de klas.

- Een niet-democratisch leefmilieu binnen de school; een docent is autoritair en laat op een onprettige wijze blijken dat hij de baas is. Dergelijke spanningen kunnen op een zondebok worden afgereageerd.
- Een gevoel van incompetentie op school (slechte cijfers of een laag niveau).
- Een zwak gevoel van autonomie (te weinig zelfstandigheid en verantwoordelijkheid).

Rollen bij pesten

De pester

De pester is vaak de sterkere in zijn groep. Hij is of lijkt populair maar is dat uiteindelijk niet. Hij dwingt zijn populariteit af door stoer en onkwetsbaar gedrag en denkt door te pesten dat iedereen hem grappig vindt. Van binnen is een pester vaak onzeker en probeert zichzelf groter te maken door een ander kleiner te maken. Doorgaans voelt een pester zich niet schuldig want het gepeste leerling vraagt er immers om gepest te worden.

De gepeste leerling

Sommige leerlingen lopen meer kans gepest te worden dan anderen. Dit kan meerdere redenen hebben:

Uiterlijk, gedrag, gevoelens (o.a. over seksuele geaardheid) en sociale uitingsvormen kunnen daarmee te maken hebben. Bovendien worden kinderen pas gepest in situaties, waarin pesters de kans krijgen om een gepeste leerling te pakken te nemen, dus in onveilige situaties.

Zij doen vaak andere dingen of hebben iets wat anders is dan de meeste van hun leeftijdgenoten: ze bespelen een ander instrument, doen een andere sport, zijn heel goed in bepaalde vakken of juist niet, of ze praten nog geen ABN.

Een kind dat wordt gepest, praat er thuis niet altijd over. Redenen hiervoor kunnen zijn:

Schaamte; angst dat de ouders met de school of met de pester gaan praten en dat het pesten dan nog erger wordt; het probleem lijkt onoplosbaar; het idee dat het niet mag klikken.

Een gepest kind voelt zich vaak verdrietig en eenzaam. Hij durft vaak niets terug te doen of te vertellen dat hij gepest wordt omdat hij bang is dan nog meer gepest te worden.

De meelopers / meepesters

Meelopers zijn leerlingen die incidenteel meedoen met het pesten. Dit gebeurt meestal uit angst om zelf in de gepeste leerling rol terecht te komen, maar het kan ook zo zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en dat ze denken dat zij er dan bij horen. Verder kunnen leerlingen meelopen uit angst vrienden of vriendinnen te verliezen.

De meeste leerlingen houden zich afzijdig als er wordt gepest. Ze voelen zich wel vaak schuldig over het feit dat ze niet in de bres springen voor het gepeste leerling of hulp inschakelen.

Andere leerlingen

De Helper

Neemt het op voor de gepeste. Hij vindt het niet goed dat er gepest wordt en is niet bang voor de pester. Hij helpt graag en is daarom vaak populair.

De Stiekemer

Hij vindt het goed dat er gepest wordt maar bemoeit zich er niet mee. Hij is bang om zelf gepest te worden. Hij roept anderen erbij om het pesten te steunen.

De Buitenstaander

Hij denkt dat er in de klas niet gepest wordt en het kan hem ook niets schelen. Zolang hij er zelf maar geen last van heeft.

De Stille

Hij bemoeit zich er niet mee als er gepest wordt. Hij vindt het pesten wel gemeen maar durft niets te doen of te zeggen en is bang zelf gepest te worden.

Ouders

De ouders hebben in de opvoeding invloed op het pesten. Zij kunnen signalen van pesten herkennen. De ouders kunnen hun kind actief bijstaan als hun kind gepest wordt of als hun kind zelf een pester is, zie verder in dit protocol.

Mentor

Elke mentor bespreekt aan het begin van het schooljaar de algemene afspraken en regels in de klas en de school. Het onderling plagen en pesten wordt hierbij genoemd en onderscheiden. Tevens bespreekt de mentor in zijn klas het pestprotocol. Ook wordt duidelijk gesteld dat pesten altijd gemeld moet worden en niet als klikken maar als hulp bieden of vragen wordt beschouwd. De mentor is het aanspreekpunt voor leerlingen die willen melden dat er gepest wordt. Daarnaast wordt de mentor ook door andere docenten ingeschakeld als er mogelijk gepest wordt. De mentor heeft verder een actieve, signalerende taak ten aanzien van pesten. Hij onderneemt actie bij pesten. Hij is de contactpersoon voor de ouders.

Andere docenten

De docenten hebben in het lesgeven invloed op het pesten. Zij hebben een signalerende taak ten aanzien van pesten. Als een docent pestgedrag constateert of vermoedt, moet hij de mentor(en) van de betrokken leerlingen op de hoogte stellen.

Teamleider/Intern leerlingbegeleider

De teamleider/intern leerlingbegeleider neemt de rol van de mentor over wanneer het pesten het klassenverband overstijgt en wanneer het pesten zich herhaalt.

Zorgcoördinator

De mentor kan hulp inroepen van de zorgcoördinator. Deze onderhoudt de contacten met het schoolmaatschappelijk werk en de psycholoog. De zorgcoördinator zorgt ervoor dat trainingen gegeven worden. De zorgcoördinator verwijst leerlingen, indien nodig, door naar andere instanties.

Mogelijke signalen van een peestsituatie

Omdat leerlingen in veel gevallen niet vertellen dat ze worden gepest kan uit indirecte signalen worden afgeleid of leerlingen worden gepest. Deze signalen kunnen zijn:

- Niet meer naar school willen.
- Niet meer over school vertellen thuis.
- Nooit meer andere kinderen mee naar huis nemen of bij anderen gevraagd worden.
- Slechtere resultaten op school dan vroeger.
- Regelmatig spullen kwijt zijn of met kapotte spullen thuiskomen.
- Regelmatig hoofdpijn of buikpijn hebben.
- Blauwe plekken hebben (ook op ongewone plaatsen).
- Niet willen slapen, vaker wakker worden, nachtmerries hebben.
- De verjaardag niet willen vieren.
- Niet buiten willen spelen of optrekken met andere leerlingen.
- Niet alleen een boodschap durven doen.
- Niet meer naar een bepaalde club of vereniging willen gaan.
- Bepaalde kleren niet meer willen dragen.
- Thuis prikkelbaar, boos of verdrietig zijn.
- Zelf blessures scheppen om niet naar school te hoeven.
- Altijd als laatste worden gekozen uit een groep.
- Dicht bij de docent proberen te blijven.
- Angstig en onzeker zijn.
- Er bang, neerslachtig en huilerig uit zien.
- Overdreven clownesk gedrag vertonen.
- Afkoopgedrag vertonen: geld/snoep geven of het maken van huiswerk voor anderen.
- Andere leerlingen kunnen ook signalen geven dat een leerling gepest wordt. Ze vertellen bijvoorbeeld dat een leerling huilt, niet mee mag doen of altijd alleen staat in de pauze.

2. Preventie

De school kiest voor een preventieve aanpak van pesten. Als pesten toch voorkomt, wordt dit actief besproken en volgens een hierin opgenomen stappenplan aangepakt.

Het pedagogisch klimaat

Het voorbeeld van de docenten (en thuis de ouders) is van groot belang. Er zal minder gepest worden in een klimaat waar duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar, waar verschillen worden aanvaard en waar ruzies niet met geweld worden opgelost maar uitgesproken.

De docenten bieden structuur en veiligheid door aanwezig te zijn bij leswisselingen en pauzes.

De docent werkt aan een positieve sfeer in de groep door een positieve benadering van de leerlingen.

Agressief gedrag van docenten, ouders en de leerlingen wordt niet geaccepteerd. Docenten nemen duidelijk stelling tegen dergelijke gedragingen. Voorbeeldgedrag van de docenten en andere medewerkers in de les en in de school is belangrijk. Er zal minder gepest worden in een klimaat waar duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar, waar acceptatie en verschillen worden aangemoedigd, waar ruzies worden uitgesproken, waar leerlingen gerespecteerd worden in hun eigenheid en waar pestgedrag niet wordt geaccepteerd.

School en gezin halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Bij problemen van pesten zullen de directie en de docenten hun verantwoordelijkheid nemen en indien nodig overleg voeren met de ouders. De ouders kunnen informatie en suggesties geven en ondersteunen bij voorkeur de aanpak van de school.

De algemene afspraken en regels worden in het begin van het jaar besproken en herhaald als dat nodig is ten gunste van het pedagogisch klimaat.

Docenten besteden aandacht aan de omgang met elkaar in de lessen.

Docenten nemen kennis van relevante informatie over nieuwe leerlingen, zodat zij alert zijn op het ontstaan van pestgedrag.

Een derde van onze docenten is getraind. Hiervoor is de training "Sta op tegen pesten", gevolgd.

Preventie programma's

Enquêtes

De school houdt jaarlijks enquêtes onder de leerlingen op het gebied van de beleving van veiligheid.

Methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling

Kinderen brengen veel tijd door op een school. De school staat hen daarom bij in hun sociaal emotionele ontwikkeling. Onze school gebruikt daar de methode Strux voor. Binnen alle vakgebieden wordt er specifieke aandacht besteed aan sociale vaardigheden.

Tijdens de wekelijkse sova-lessen komen onderwerpen als veiligheid, omgaan met elkaar, rollen in een groep, aanpak van ruzies etc. aan de orde.

Voor alle leerlingen in het 1ste leerjaar wordt de training Rots en Water gegeven.

Voor leerlingen met zwakke sociale vaardigheden worden er weerbaarheid trainingen, ART (= Agressie Regulatie Training) en faalangsttrainingen gegeven. Er

is een docent aangesteld die deze lessen geeft. Indien nodig worden er andere specifieke SoVa -lessen ingekocht.

Anti-pest methode

De school maakt gebruik van de volgende anti-pest methode: Sta op tegen pesten

3. Signaleren

Signaleren door observeren

Signalen of aandachtspunten op school zijn;

1. Alert zijn op leerlingen die in het verleden zijn gepest (vanuit rapportage onderwijskundig rapport).
2. Leerlingen die herhaaldelijk geschopt, geslagen, uitgescholden en uitgelachen worden.
3. Het op een bepaalde manier uitspreken van de naam, intimideren via kleine gebaren.
4. Leerlingen die vaak of altijd alleen zijn in de pauzes.
5. Leerlingen die altijd bij een docent in de buurt blijven.
6. Leerlingen die nooit gekozen worden bij de gymnastiek.
7. Leerlingen die onzeker zijn.
8. Leerlingen die plotseling slechter gaan presteren.

Signalen thuis van gepest worden zijn;

1. Thuis komen met kapotte spullen of spullen die kwijt zijn.
2. Kinderen die vertellen dat ze gepest worden.
3. Onverklaarbare blauwe plekken.
4. Niet graag naar school gaan, schoolziek zijn.
5. Slecht eten en slapen.
6. Onrustig SMS, Whats app, Facebook, Twitter en Instagram-gedrag.

Signaleren van daders en meelopers

1. Leerlingen die in het verleden pesten (vanuit rapportage onderwijskundig rapport).
2. (Verbaal) agressieve leerlingen.
3. Leerlingen die 'geintjes uithalen'.
4. Leerlingen die geld lenen, of iets laten kopen in de kantine.
5. Afpakgedrag .
6. Onrustig SMS, Whats app, Facebook, Twitter en Instagram-gedrag.

Signaleren via screenen

De instroomgegevens van nieuwe leerlingen worden gescreend op pestgedrag. De leerling wordt 1 x per jaar bevraagd m.b.v. de Saqi. Er vindt indien er aanleiding voor is een nagesprek plaats met de groepsdocent.

Melden van pestgedrag

De leerling die bij de docent meldt dat hij of andere kinderen worden gepest, wordt serieus genomen. De leerling moet weten dat hij zelf mag kiezen bij wie hij de melding doet: de groepsdocent, mentor of de teamleider/intern leerlingbegeleider. De docent of de leerling kan het onderwerp aandragen tijdens het coachings gesprek. De docent is alert op pestgedrag binnen en buiten de klas en meldt pestgedrag en meeloopgedrag bij de groepsdocent. Deze maakt een notitie en neemt de benodigde maatregelen.

Ouders moeten melding maken als hun kind met verhalen thuis komt over het zelf gepest worden of door pestgedrag binnen de groep.

Melding kan in eerste instantie bij de mentor. Hij/zij kan dit melden bij het zorgteam van Het Praktijk College Centrum.

4. Implementeren en handhaven

Regels

1. Word je gepest praat er thuis en op school over. Je mag het niet geheim houden!
2. Je respecteert elkaar, je beoordeelt andere leerlingen niet op hun uiterlijk.
3. Je sluit een andere leerling niet buiten van activiteiten.
4. Je komt niet zonder toestemming aan de spullen van een ander.
5. Je scheldt een leerling niet uit en je verzint geen bijnamen.
6. Je lacht een andere leerling niet uit en je roddelt niet over andere leerlingen.
7. Je bedreigt elkaar niet en je doet elkaar geen pijn. Niet toegestaan wordt: Agressief gedrag naar andere leerlingen of docenten. Het bij zich hebben van wapens of steekvoorwerpen.
8. Je accepteert een andere leerling zoals hij of zij is.
9. Als je zelf ruzie hebt, praat het eerst uit, lukt dat niet dan meld je dat bij je mentor of een andere docent.
10. Als je ziet dat een leerling gepest wordt, dan vertel je dat aan je mentor of een docent.
11. Digitaal pesten; sms -én, Whats app, email en via internet is ook pesten.
12. Ouders zijn mede verantwoordelijk voor het signaleren en doorgeven van mogelijk pestgedrag.

Informeren van ouders en leerlingen

Ouders en leerlingen krijgen de schoolregels (dus ook de pestregels) bij intake te lezen. Zij tekenen een verklaring waarin zij zeggen kennis te hebben genomen van het pestprotocol.

De pestregels worden opgenomen in de schoolgids en op de website van de school en komen regelmatig aan bod in de nieuwsbrief.

De schoolregels (inclusief de pestregels) worden 2x per jaar klassikaal besproken en komen aan de orde bij incidenten.

Handhaving

1. Als eerste consequent de regels handhaven.
2. Bij herhaald pestgedrag neemt de mentor contact op met de ouders en wordt er gezamenlijk gezocht naar een passende oplossing.
3. Gedacht kan worden aan uitsluiting van met name de situaties die zich in het bijzonder lenen voor pestgedrag. Daarbij kan gedacht worden aan: uitsluiting van pauzes, van deelname aan specifieke lessen en voortijdig op school zijn.
4. Bij letsel en/of schade wordt aangifte gedaan.

Zorg voor de pester en de gepeste.

1. Direct ingrijpen via hoor en wederhoor en beoordelen van de situatie.
2. Erkennen van de gevoelens van de gepeste is heel belangrijk.
3. Gedragsalternatieven aanreiken aan beide.
4. Gesprek voeren met groepsdocent, psychologe of vertrouwenspersoon.
5. Specifieke programma voor leerlingen die uitvallen op sociale vaardigheden.

Middelen voor individuele leerling of op klassenniveau:

- Zelfcontrole programma (bij gedragsproblemen).
- Vriendenprogramma (cognitief gedragstherapeutisch programma voor o.a. angstige leerlingen) □ ZelfKonfrontatieMethode.
- Stop en denk.
- Sova training (voor trainen van specifieke sociale vaardigheden).
- Weerbaarheidstraining.
- Equiptraining (voor agressieve leerlingen).
- Gedragcontract.
- Gedragsschrift.
- Time out en/of schorsing.
- Gesprek met de wijkagent.